ऐन्द्रोविमदः, प्राजापत्यो वा,वासुक्रो वसुकृद्वा। इन्द्रः। पुरस्ताद्बृहती, ५, ७, ९ अनुष्टुप्, १५ त्रिष्टुप्

कुह श्रुत इन्द्रः कस्मिन्नद्य जने मित्रो न श्रूयते।

ऋषीणां वा यः क्षये गुहा वा चर्कृषे गिरा॥ १०.०२२.०१

यः। ऋषीणाम्- सूक्ष्मदर्शिनाम्। क्षये- सदने। गुहा- हृदयगुहायाम्। गिरा- मन्त्रेण। चर्कृषे- आकृष्यते। स इन्द्रः। अद्य- इदानीम्। जने। मित्रः- सखा। न- यथा। श्रूयते- प्रख्यातो भवति तथा। कस्मिन् कुह- कुत्र। श्रुतः- प्रख्यातो भवति ॥१॥

इह श्रुत इन्द्रो अस्मे अद्य स्तवे वज्र्यृचीषमः।

मित्रो न यो जनेष्वा यशश्चक्रे असाम्या॥ १०.०२२.०२

यः। जनेषु। मित्रो न- सखेव। असाम्या- अतुलाम्। यशः- कीर्तिम्। चक्रे- लेभे। स इन्द्रः। इह- अत्र। अद्य- इदानीम्। अस्मे- अस्माकम्। स्तवे- मन्त्रे। वज्री- वज्रपाणिः सन्। ऋचीषमः- मन्त्रेषु समः सन्। श्रुतः- प्रख्यातो भवति ॥२॥

महो यस्पतिः शवसो असाम्या महो नृम्णस्य तूतुजिः।

भर्ता वज्रस्य धृष्णोः पिता पुत्रमिव प्रियम्॥ १०.०२२.०३

यः। महः- महतः। शवसः- बलस्य। पतिः- देवता। असाम्या- अतुलः। महः- महतः। नृम्णस्य- वीर्यस्य। तूतुजिः- प्रेरकः। पिता- जनकः। प्रियं पुत्रमिव- प्रेमपात्रं तनुजमिव। धृष्णोः- वृत्रधर्षकस्य। वज्रस्य। भर्ता- भरणशीलः ॥३॥

युजानो अश्वा वातस्य धुनी देवो देवस्य वज्रिवः।

स्यन्ता पथा विरुक्मता सृजानः स्तोष्यध्वनः॥ १०.०२२.०४

देवः- द्योतनशीलः सन्। देवस्य- द्योतनशीलस्य। वातस्य- वायोः समौ। धुनी- प्रेरकौ। विरुक्मता- शोभनेन। पथा- मार्गेण। स्यन्ता- गच्छन्तौ। अश्वौ- प्राणप्रतीकौ भवदश्वौ। अध्वने- मार्गे। सृजानः- सृजन्। स्तोषि- स्तूयसे ॥४॥

Dr. Rangani

त्वं त्या चिद्वातस्याश्वागा ऋज्रा त्मना वहध्यै।

ययोर्देवो न मर्त्यो यन्ता नकिर्विदाय्यः॥ १०.०२२.०५

ययोः। देवः मर्त्यः- देवो मनुष्यो वा। न यन्ता- न नियामकः। नकिः- न। विदाय्यः- लम्भकः। त्या- तौ। चित्-एव। वातस्याश्वौ- प्राणप्रतीकाश्वौ। ऋज्रा- आर्जवसंपन्नौ। त्मना- स्वयमेव। वहध्यै- निर्वाहं कर्तुम्। अगाः- गच्छसि ॥५॥

अध ग्मन्तोशना पृच्छते वां कदर्था न आ गृहम्।

आ जग्मथुः पराकाद्दिवश्च ग्मश्च मर्त्यम्॥ १०.०२२.०६

अध- अथ। ग्मन्ता- सरन्ताविन्द्राश्वौ। उशना- कमनीयः कामयमानो वा उपासकः। वश कान्तौ। पृच्छते- प्रश्नं करोति। पराकात्- परात् स्थानात्। दिवश्च- नभसश्च। ग्मश्च- भूम्याश्च। मर्त्यं- अमरः सन् मर्त्यलोकम्। गृहम्- अस्मत्सदनम्। वाम्- युवाम्। कदर्था- किमर्थम्। आ जग्मथुः- आगतौ। इन्द्रस्य सौलभ्यातिशयं कारुण्यातिशयं दर्शयत्ययं मन्त्रोऽमरस्य मर्त्यलोकागमनकारणं किमिति ॥६॥

आ न इन्द्र पृक्षसेऽस्माकं ब्रह्मोद्यतम्।

तत्त्वा याचामहेऽवः शुष्णं यद्धन्नमानुषम्॥ १०.०२२.०७

इन्द्र- ईशनाधिदैवत। अस्माकम्- नः। ब्रह्मोद्यतम्- मेधया कृतमुद्यमम्। नः- अस्मदर्थम्। आ- आभिमुख्येन। पृक्षसे- संपर्कं कुरुषे। पृची संपर्के। तत्- तस्मात्। त्वा- भवन्तम्। यत्। शुष्णम्- शोषकम्। अमानुषम्- अज्ञानमविवेकम्। हन्- बाधते। तत्। अवः- रक्षणम्। याचामहे- प्रार्थयामः ॥७॥

अकर्मा दस्युरभि नो अमन्तुरन्यव्रतो अमानुषः।

त्वं तस्यामित्रहन्वधर्दासस्य दम्भय॥ १०.०२२.०८

अकर्मा- कर्मरहितः। अन्यव्रतः- रक्षोधर्मः। स्वधर्मो रक्षसां भीरु सर्वथैव न संशयः। गमनं वा परस्त्रीणां हरणं सम्प्रमथ्य वा॥ इत्यादिधर्मवान्। अमानुषः- अवबोधरहितः। नः- अस्माकम्।

Dr. Rangaji

अभि मन्तुः- अवमन्ता अभिभविता वा। अमित्रहन्- शत्रुहन्निन्द्र। त्वम्। तस्य। वधः- बाधको भवसि। दासस्य- विषयदासभूतभावनम्। दम्भय- दमय ॥८॥

त्वं न इन्द्र शूर शूरैरुत त्वोतासो बर्हणा।

पुरुत्रा ते वि पूर्तयो नवन्त क्षोणयो यथा॥ १०.०२२.०९

त्वम्। इन्द्र- ईशनाधिदैवत। शूर- समर्थ। नः- अस्माकं भवसि। उत- अपि च। त्वोतासः- त्वद्रक्षिताः। बर्हणा- यज्ञसमर्था भवामः। ते- तव। वि- विशेषेण। पूर्तयः- इच्छापूर्तिकरा अनुग्रहाः। क्षोणयो यथा- अध्यात्मसाधनभूमिका इव। पुरुत्रा- बहूपासकान्। नवन्त- व्याप्नुवन्ति ॥९॥

त्वं तान्वृत्रहत्ये चोदयो नृन्कार्पाणे शूर वज्रिवः।

गुहा यदी कवीनां विशां नक्षत्रशवसाम्॥ १०.०२२.१०

यत्- यदा। नक्षत्रशवसाम्- व्याप्तबलानाम्। कवीनाम्- क्रान्तदर्शिनाम्। विशाम्। गुहा- हृदयगुहायां भवसि तदा। तान्। नृन्- उपासकान्। शूर- समर्थ। वज्रिवः- वज्रपाणे। कार्पाणे- युद्धे। असिः कृपाणः। तेन साध्यं युद्धं कार्पाणम्। वृत्रहत्ये- आवरणबाधायै। त्वम्। चोदयः- चोदयसि ॥१०॥

मक्षू ता त इन्द्र दानाप्नस आक्षाणे शूर वज्रिवः।

यद्ध शुष्णस्य दम्भयो जातं विश्वं सयावभिः॥ १०.०२२.११

यत्- यदा। ह- असाधारणतया। शुष्णस्य जातम्- शोषकजमावारकं वृत्रम्। विश्वम्- सर्वम्। सयावभिः- सहगन्तृभिर्मरुद्भिः प्राणविशेषैः। दम्भयः- अदम्भयः। तदा। शूर- समर्थ। वज्रिवः- वज्रपाणे। इन्द्र- परमेश्वर। मक्षु- शीघ्रम्। दानाप्नसः- दातुः। ते- तव। ता- तानि वीर्याणि। गायन्ति ॥११॥

माकुध्र्यगिन्द्र शूर वस्वीरस्मे भूवन्नभिष्टयः।

वयंवयं त आसां सुम्ने स्याम वज्रिवः॥ १०.०२२.१२

Dr. Rangani

वज्रिवः- वज्रपाणे। शूर- समर्थ। इन्द्र- परमेश्वर। अस्मे- अस्माकम्। वस्वीः अभिष्टयः- संपदिच्छाः। मा अकुध्र्यक्- विफला मा भवन्तु। वयंवयम्- वयम्। ते- तव। आसाम्- इच्छानाम्। सुम्ने- सुखमयपूर्तौ। स्याम- भवेम ॥१२॥

अस्मे ता त इन्द्र सन्तु सत्याहिंसन्तीरुपस्पृशः।

विद्याम यासां भुजो धेनूनां न वज्रिवः॥ १०.०२२.१३

वज्रिवः- वज्रपाणे। इन्द्र- ईशनाधिदैवत। यासाम्- सदिच्छानाम्। भुजः- भोगान्। धेनूनां न- गवामिव। विद्याम- जानीमः। ते- तव। ता- ताः सदिच्छाः। सत्याः। अहिंसन्तीः- अहिंसिकाः। अस्मे- अस्माकम्। उपस्पृशः- हृदयस्पर्शिन्यः। सन्तु- भवन्तु। ॥१३॥

अहस्ता यदपदी वर्धत क्षाः शचीभिर्वेद्यानाम्।

शुष्णं परि प्रदक्षिणिद्विश्वायवे नि शिश्नथः॥ १०.०२२.१४

यत्- यदा। वेद्यानाम्- वेद्यानां तत्त्वानाम्। शचीभिः- प्रज्ञाभिः। क्षाः- अध्यात्मसाधनभूमिका। अहस्ता अपदी- सूक्ष्मा। वर्धत- अवर्धत। परि प्रदक्षिणित्- तदा तां परिवेष्ट्य स्थितम्। शुष्णम्- शोषकमावरणम्। विश्वयवे- सर्वजनहिताय। नि शिश्नथः- नियमेन बाधितवानसि ॥१४॥

पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मा रिषण्यो वसवान वसुः सन्।

उत त्रायस्व गृणतो मघोनो महश्च रायो रेवतस्कृधी नः॥ १०.०२२.१५

इन्द्र- परमेश्वर। शूर- समर्थ। सोमम्- रसम्। पिब पिब- अनुभव। मा रिषण्यः- मा हिंसीः। वसुः सन्- संपद्भूतः। वसवान- चित्तवृत्तिस्तम्भप्रापक। वसु स्तम्भे। उत- अपि च। मघोनः- दैवीसंपद्वतः। गृणतः- स्तोतॄन्। नः- अस्मान्। त्रायस्व- रक्ष। महश्च रायः- महत्या संपत्या। नः- अस्मान्। रेवतः- धनवतः। कृधि- कुरु ॥१५॥

Dr. Ranganji